

Обставини справи

Заявником в цій справі є громадянин Польщі – Igor Tuleya, який обіймав посаду судді з 1996 року та брав активну участь у захисті верховенства права в Польщі.

З моменту набрання законодавчими змінами чинності, які регулювали процедуру дисциплінарної відповідальності суддів, у 2018 році щодо суддів було розпочато низку дисциплінарних проваджень через їхні судові рішення або громадську діяльність. Більшість суддів, яких стосувалися запроваджені у 2016-2018 роках законодавчі зміни, відкрито критикували їх.

П'ять попередніх розслідувань про можливі дисциплінарні проступки були розпочаті щодо пана Tuleya у 2018 році. Ці розслідування переважно стосувалися коментарів, які він зробив на телебаченні, або питань щодо його участі у публічних заходах, решта стосувалися його судової діяльності.

Пан Tuleya стверджував, що в результаті попередніх розслідувань він став об'єктом наклепницької кампанії в ЗМІ, коли була опублікована або транслювалася образлива або дискредитуюча інформація про нього.

Одне з попередніх розслідувань було розпочато проти заявника після його рішення звернутися із запитом до Суду Європейського Союзу про надання попереднього рішення щодо нового дисциплінарного режиму для суддів.

В іншому провадженні працівник з дисциплінарних питань закликав пана Tuleya зробити заяву про можливе розголошення ним конфіденційної інформації, що містили матеріали досудового провадження. Розслідування стосувалося ймовірних парламентських порушень, які завадили опозиційним парламентарям взяти участь у обговореннях бюджету 16 грудня 2016 року (відомих як «голосування у Колонній залі» «the Column Hall vote»). 18 грудня 2017 року на відкритому судовому засіданні, на якому заявник надав дозвіл засобам масової інформації здійснювати фіксацію, він вирішив – наводячи причини в усній формі – дозволити проміжну апеляцію та наказав прокурорам продовжити раніше закрите розслідування.

Наданий заявником дозвіл засобам масової інформації здійснювати запис цього судового засідання також був предметом кримінального провадження. У зв'язку з цим прокурор 17 лютого 2020 року звернувся до Дисциплінарної палати Верховного суду з проханням зняти з заявника судовий імунітет з метою звинувачення його у злочинах, пов'язаних з розголошенням інформації неуповноваженим особам та діями на шкоду суспільним інтересам.

Після кількох стадій провадження 18 листопада 2020 року з заявника був знятий судовий імунітет, і Дисциплінарною палатою Верховного суду його було відсторонено від виконання службових обов'язків. Його зарплату також зменшили на ¼ на час відсторонення.

Частину цього рішення щодо відсторонення заявника від виконання обов'язків та зменшення його заробітної плати було скасовано 29 листопада 2022 року новоствореною Палатою професійної відповідальності (Chamber of Professional

Liability, далі – «CPL»), яка замінила Дисциплінарну палату Верховного суду. Вказана нова палата постановила, зокрема, що не було обґрунтованої підозри стверджувати, що заявник вчинив злочин. Частина, що стосувалася зняття з нього імунітету, яка дозволяла притягнути його до кримінальної відповідальності, залишалася в силі.

Після цього рішення пан Tuleya був поновлений на посаді, його заробітна плата була скоригована до повної суми, і він отримав відшкодування утриманої заробітної плати.

Кримінальні провадження проти заявника, очевидно, все ще тривають, в той час як жодне з попередніх розслідувань не призвело до дисциплінарного провадження проти нього. Заявник стверджував, що йому не повідомляли про припинення розслідування.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) , заявник скаржився, що Дисциплінарна палата Верховного суду, яка вирішила позбавити його імунітету та відсторонити від виконання обов'язків судді, не виконала вимоги «незалежного та неупередженого суду, створеного за законом».

Заявник також стверджував, що заходи, вжиті проти нього, становили судове переслідування та ставили під сумнів його репутацію як судді, порушуючи статтю 8 Конвенції (право на повагу до приватного та сімейного життя), і були помстою за його публічну критику влади, яка підірвала незалежність судової влади, порушуючи статтю 10 Конвенції (свобода вираження поглядів). На його думку, такі заходи мали на меті не лише перешкодити правозахисній діяльності та залякати, а й справити «стримуючий ефект» на всіх суддів.

Зрештою заявник стверджував що відповідно до статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту), не було правового інструменту, за допомогою якого він міг би оскаржити порушення своїх прав на недоторканність приватного життя.

Оцінка Суду

Суд визнав за доцільне розглянути дві заяви разом в одному рішенні.

Пункт 1 статті 6 Конвенції

Суд встановив, що рішення новоствореного CPL від 29 листопада 2022 року, яке призвело до поновлення заявника та повернення заробітної плати, визнало – по суті – порушення права заявника відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції та забезпечило достатнє відшкодування у зв'язку з його відстороненням. Тому він втратив статус потерпілого щодо цієї частини своєї скарги відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції.

Суд привітав це рішення, вважаючи його позитивною подією в кризі верховенства права в Польщі.

Однак ЄСПЛ зазначив, що, хоча CPL однозначно встановив, що заявник не вчинив жодного кримінального правопорушення, рішення від 18 листопада 2020 року про зняття з нього імунітету і, таким чином про надання дозволу на

притягнення до кримінальної відповідальності, залишалося в силі. Жодних дій для закриття кримінального провадження на національному рівні не було зроблено. Тому несприятливі наслідки цього рішення залишалися, і заявник зберіг свій статус потерпілого щодо зняття з нього імунітету.

Потім Суд продовжив вивчати, чи можна застосовувати кримінальну частину пункту 1 статті 6 Конвенції до провадження щодо зняття імунітету з заявника.

ЄСПЛ зазначив, що прокурор просив зняти імунітет з пана Tuleya, аби мати можливість пред'явити йому обвинувачення у несанкціонованому розголошенні інформації з досудового розслідування за пунктом 1 статті 241 Кримінального кодексу. Це правопорушення явно є кримінальним злочином відповідно до національного законодавства. Більше того, воно каралося штрафом або позбавленням волі на строк до двох років.

Отже, навіть незважаючи на те, що заявнику ще не було офіційно пред'явлено обвинувачення у кримінальному провадженні, підозра проти нього суттєво вплинула на його ситуацію.

Тому Суд встановив, що кримінальна частина пункту 1 статті 6 Конвенції застосовується до провадження щодо імунітету у справі заявника. Дійшовши до цього висновку, Суд підкреслив специфічні особливості та характер провадження щодо імунітету в Польщі, про що йдеться в низці рішень вищих польських судів за останні роки. У цих рішеннях було визначено, що рішення про зняття недоторканності з судді може бути прийняте лише судом та в порядку, що забезпечує основні гарантії справедливого судового розгляду. Дійсно, судовий імунітет мав давню традицію за польським законодавством і розглядався як одна з гарантій незалежності суддів.

Зрештою, що стосується суті скарг заявника відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, Суд визнав, відповідно до своїх рішень *Reczkowicz v. Poland* та *Juszczyszyn v. Poland*, що Дисциплінарна палата Верховного суду, яка розглядала справу заявника, не була «незалежним та неупередженим судом, створеним відповідно до закону».

Підстави, на яких Суд дійшов своїх висновків у цих двох попередніх рішеннях, все ще залишаються в силі. Зокрема, на порядок призначення суддів до Дисциплінарної палати надмірно вплинули законодавча та виконавча влада. Це становило фундаментальне порушення, яке негативно вплинуло на весь процес та поставило під загрозу легітимність Дисциплінарної палати.

Відповідно, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції щодо права на незалежний та неупереджений суд, створений відповідно до закону.

Стаття 8 Конвенції

В першу чергу, ЄСПЛ зосередився на одному з попередніх розслідувань, порушених проти заявника, яке стосувалося запиту заявника до Суду Європейського Союзу з метою надання ним попереднього рішення, а також на рішенні про зняття з нього імунітету та відсторонення від виконання службових обов'язків.

ЄСПЛ встановив, що ці заходи, ставлячи під сумнів його суддівську доброчесність та професійну репутацію та перешкоджаючи йому виконувати свої службові обов'язки протягом більше двох років, мали значний вплив на приватне життя заявника. Отже, стаття 8 Конвенції була застосовною, і ці заходи становили втручання в право пана Tuleya на повагу до його приватного життя.

Далі Суд приділив значну увагу висновкам Суду ЄС у рішенні від 15 липня 2021 року² про те, що новий дисциплінарний режим для польських суддів є таким, що суперечить законодавству Європейського Союзу. У цьому рішенні Суд ЄС встановив, що сам факт проведення попереднього розслідування запитів на попереднє рішення чинить тиск на відповідних суддів та підриває їх незалежність. На думку Суду, притягнення до дисциплінарної відповідальності за ухвалення судового рішення може застосовуватись лише як винятковий захід. Тому втручання у право пана Tuleya на повагу до його приватного життя не було «відповідно до закону» у розумінні статті 8 Конвенції.

По суті, рішення про зняття імунітету з пана Tuleya та призупинення його повноважень також не було законним, з двох підстав.

Що стосується першої підстави, ЄСПЛ встановив, що ці заходи були призначені Дисциплінарною палатою Верховного суду, органом, який – відповідно до рішення Суду *Reczkowicz v. Poland* – не відповідав вимозі «незалежного та неупередженого суду, створеного за законом», незважаючи на те, що Конституція Польщі прямо вимагає, щоб такі рішення приймалися судом.

Що стосується другої підстави, то тлумачення закону Дисциплінарною палатою у своєму рішенні про зняття імунітету з заявника та його відсторонення було цілком і явно непередбачуваним. Суд не міг виявити жодного злого умислу в тому, що заявник ухвалив своє рішення щодо розслідування «голосування у Колонній залі» у відкритому судовому засіданні. Дійсно, сама Дисциплінарна палата не вважала, що він навмисно розкрив охоронювану інформацію. Дисциплінарна палата також не встановила, що усне висловлення заявником причин призвело до будь-якої реальної загрози суспільним інтересам або негативно вплинуло на розслідування. Таким чином, пан Tuleya не міг передбачити, що його дії можуть призвести до зняття з нього імунітету від судового переслідування та його відсторонення.

Суд підкреслив, що справу заявника слід розглядати в контексті і того, що він був одним з найбільш відвертих критиків реорганізації судової влади в Польщі, і як Суд вже встановив у своєму рішенні *Grzęda v. Poland*, послідовні реформи уряду послабили незалежність судової влади.

Загалом, втручання у право пана Tuleya на повагу до його приватного життя не було «відповідно до закону» в порушення статті 8 Конвенції.

Стаття 10 Конвенції

ЄСПЛ встановив, що мало місце втручання у право пана Tuleya на свободу вираження поглядів.

Що стосується трьох попередніх розслідувань – щодо інтерв'ю, яке він дав на телеканалі новин TVN24, та його участі у громадських засіданнях у м. Гданську та

м. Любліні – було очевидно, що вони були результатом реалізації заявником своєї свободи вираження поглядів.

Крім того, були підстави вважати, з огляду на загальний контекст, що зняття імунітету з пана Tuleya було прихованим покаранням за його критику послідовної судової реформи. Цей висновок був підтверджений не тільки польською та міжнародною пресою, а й Радою Європи, Міжнародною асоціацією суддів та Центром прав людини Американської асоціації адвокатів (the Council of Europe, the International Association of Judges and the American Bar Association Center for Human Rights).

Таке втручання не було «передбачене законом». Зокрема, заявник не був проінформований, коли було припинено попереднє розслідування щодо телевізійного інтерв'ю та його участі у двох публічних засіданнях. Без таких мінімальних запобіжних заходів попередні розслідування були відкритими для зловживань і могли переконати суддів не висловлювати свою думку з питань, що становлять суспільний інтерес.

Також рішення про зняття з нього імунітету та відсторонення його від виконання службових обов'язків не могло вважатися законним, з урахуванням наведеного вище висновку про те, що Дисциплінарна палата Верховного суду, яка прийняла рішення, не була «судом» в цілях забезпечення дотримання Конвенції.

Зрештою, ЄСПЛ не міг погодитися з тим, що існувала будь-яка законна мета втручання у право заявника на свободу вираження поглядів. Він неухильно відстоював верховенство права та незалежність судової влади, не виходячи за рамки критики з суто професійної точки зору. Дійсно, заходи, вжиті владою, можна було б охарактеризувати як стратегію, спрямовану на залякування (або навіть замовчування) його поглядів. Такі заходи повинні були перешкоджати не тільки пану Tuleya, але й іншим суддям брати участь у громадських дебатах щодо законодавчих реформ, що впливають на судову систему, і в цілому з питань, що стосуються незалежності судової влади.

Відповідно, мало місце порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо права на незалежний та безсторонній суд, встановлений законом.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів),

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 6 липня 2023 року й набуло статусу остаточного 6 жовтня 2023 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.